

אנחנו העם הנוסע

"להיות במקום אחר – צרתו הגדולה של העם הזה, סגולתו הגדולה והחשאית, שליחותו הגדולה". כך כתב המשורר והמסאי הצרפתי שארל פֶּגִי (1873-1914), פילוספי בעידן של אנטישמיות. והוא המשיך: "כל מעבר הוא להם כמעבר במדבר. הנוחים שבבתים, הבנויים מאבני גזית עצומות כעמודי המקדש, העידית שבעידית המקרקעין, ההדורים שבבתי הדירות – כל אלה תמיד יהיו בעיניהם פחותים מאוהל אחד במדבר".¹

כוונתו הייתה לומר שההיסטוריה והייעוד חברו יחדיו לחדד את מודעותם של היהודים לארעיות של כל מגורים מחוץ לארץ הקודש. להיות יהודי הוא להיות במסע. כך החל הסיפור היהודי, כשאברהם שמע את המילים "לֵךְ לְךָ" שקראו לו לעזוב את מקום הימצאו וללכת "אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֶרְאֶךָ" (בראשית יב, א). וכך החל הסיפור שנית, בסדר גודל לאומי, בימי משה, כאשר המשפחה הפכה לעם. עניין זה חוזר כמעט עד בלי די בפרשת מסעי: "ויסעו מֵאֵ" ויחנו בִּבְבֵי. ויסעו מֵבֵי ויחנו בִּגִּ"ג – ארבעים ושניים שלבים במסע בן ארבעים שנה. אנחנו העם הנוסע. אנחנו העם שאיננו עומד במקום. אנחנו העם שבשבילו הזמן עצמו הוא מסע במדבר לקראת הארץ המובטחת.

שיג ושיח – הרב יונתן זקס

במובן מסוים, לפנינו מוטיב מוכר מעולם המיתוס. בתרבויות רבות רווחים סיפורים על מסעו של הגיבור. אוטו ראנק, מהמבריקים בתלמידיו של פרויד, כתב על כך. כמוהו גם ג'וזף קמפבל, מאסכולת יונג, בספרו 'הגיבור בעל אלף הפנים'. אולם הסיפור היהודי שונה מסיפורי המסע המיתולוגיים בהיבטים מרכזיים:

- א. במסע יציאת מצרים משתתפים כולם, העם כולו. גברים, נשים וילדים. דומה כי לדידה של התורה כולנו גיבורים, או לפחות מזומנים להיות כאלה.
- ב. משך המסע ארוך מדור אחד. אולי, אלמלא קלקלו המרגלים במעשיהם, היה מסע יציאת מצרים קצר. ובכל זאת, בדרך שבה נתגלגלו הדברים יש אמת רוחנית וכלל-אנושית. התנועה מן העבדות אל האחריות הכרוכה בחירות אורכת זמן. אנשים אינם משתנים בן לילה. משום כך, מהלכים התפתחותיים מצליחים בדרך כלל, ואילו מהלכים מהפכניים נוטים להיכשל. המסע היהודי החל לפני שנולדנו, ועלינו מוטל להעבירו לאלה שימשיכו בו אחרינו.
- ג. במיתוס, הגיבור בדרך כלל עומד בפני ניסיון גדול: אויב, דרקון, כוח אפל. הוא (בדרך כלל זה הוא ולא היא) עלול אפילו למות – ולקום לתחייה. בלשונו של קמפבל: "גיבור יוצא לדרכו מעולם היום השגרתי אל מחוזות הפלא העל-טבעי: שם הוא נתקל בכוחות נאדרים ונוחל ניצחון מכריע. הגיבור שב מהרפתקה מסתורית זו כשבכוחו להשפיע ברכה וטובה לשאר

בני האדם".² הסיפור היהודי אחר. היריב העיקרי שבני ישראל נתקלים בו הוא הס-עצמם: הפחדים שלהם, החולשות, הדחף המתמיד לחזור אחורה.

נראה לי כי התורה, בעניין זה כמו בעניינים רבים אחרים, אינה מיתוס אלא אנטי-מיתוס, מאמץ מחושב לסלק מהסיפור את הרכיבים המאגיים ולדבוק בשניים: בדרמה האנושית המעמדת בין אומץ לבין פחד ובין תקווה לבין ייאוש; ובקריאה האלוהית לא לאיזה גיבור גדול-מהחיים אלא לכולנו-יחד, אנו שכוחנו בא לנו מזיקתנו אל העבר שלנו ומן העבודות הקושרות אותנו בהווה איש לרעהו. התורה איננה בריחה מהמציאות אל האגדה אלא המציאות עצמה, המצטיירת בדמות מסע שכולנו צריכים לצאת אליו, כל אחד בכוחותיו האישיים ובתרומותיו הייחודיות לעמנו ולאנושות.

כולנו במסע. וכולנו צריכים לנוח מעת לעת. המתח שבין נסיעה לחניה הוא חלק מפעימת החיים היהודיים. עת לנסוע ועת לחנות, עת ל"ניצבים" ועת ל"וילך". הרב קוק דיבר על שני סמלים בברכתו של בלעם, "מה טבו אהליך יעקב משפנתך ישראל" (במדבר כד, ה): אוהלים לעם במסעותיו, משכנות לעם במוצאו בית ומנוחה.

מזמור א בספר תהילים משתמש בשני סמלים לתיאור האדם הצדיק. מצד אחד, הצדיק הולך – בניגוד לרשעים המתחילים בהליכה, ממשיכים בעמידה וסופם שהם יושבים. כך בפסוק א, "אשרי האיש אשר לא הליך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב". מצד שני, בפסוק ג, הצדיק מדומה ל"עץ שתול על פלגי מים אשר פרו יתן בעתו ועלהו לא יבול".

אנחנו הולכים, אבל אנחנו גם עומדים במקומנו. אנחנו במסע, אבל אנחנו גם מושרשים כעץ.

בחיים, יש מסעות ויש חניות. אם לא נחנה נישחק. אם לא ניסע לא נצמח. והחיים הם צמיחה. אי אפשר להימלט מן האתגר ומן השינוי. הרב אהרן ליכטנשטיין זצ"ל נתן פעם שיעור יפהפה על שירו של רוברט פרוסט 'עצירה ביער בערב מושלג'.³ הנה בית הסיום של השיר בתרגומו של עמוס אורן:

היער אפל, עמוק, נושן,
אבל יש הבטחות שעלי לקיים
ועוד דרך רבה לפני שאישן
ועוד דרך רבה לפני שאישן.⁴

הרב ליכטנשטיין פירש את השיר בעזרת אבחנתו של סרן קירקגור בין הממד האסתטי של החיים לממד האתי שלהם. המשורר מוקסם מיופיו האסתטי של המראה, מן הדממה הרכה של השלג הנופל, מהודם האפל של האילנות הגבוהים. הוא היה רוצה להישאר שם ברגע האל-זמני הזה, בנצחיותה של השעה. אבל הוא יודע שלחיים יש גם ממד אתי, וממד זה תובע ממנו לפעול ולא רק להרהר. יש לו הבטחות לקיים; יש לו חובות כלפי העולם. לכן, למרות עייפותו, עליו ללכת. יש לו עוד דרך רבה ללכת לפני שיישן: מלאכה רבה לעשות כל עוד נשמת חיים בו.

המשורר עצר לזמן-מה ליהנות מהיער האפל ומהשלג הנופל. אבל עכשיו, כמו בני ישראל במסעיהם, הוא מוכרח לצאת שוב לדרך. כי בעינינו היהודים, כמונו כקירקגור התיאולוג ופרוסט המשורר, האתיקה חשובה מהאסתטיקה. כן, יש רגעים

שכדאי לנו, שאנחנו מוכרחים אפילו, לעצור ולראות את יפי העולם; אבל אז שומה עלינו להמשיך, כי יש לנו הבטחות לקיים, וביניהן ההבטחות שלנו לעצמנו ולאלוהינו.

מכאן הרעיון משנה־החיים של השבוע: החיים הם מסע, לא יעד. אל לנו לדרוך במקום. עלינו להתכונן תמיד לאתגרים חדשים שיוציאו אותנו מאזור הנוחות שלנו. החיים הם צמיחה.

1. Charles Peguy, *Basic Verities*, New York, Pantheon, 1943, 141.
2. ג'וזף קמפבל, הגיבור בעל אלף הפנים, מאנגלית: שלומית כנען, תל־אביב: בבל, תשע"ג, עמ' 39 (כיתוב לאיור).
3. etzion.org.il/he/download/file/fid/10737
4. מתוך הבלוג של עמוס אורן באתר רשימות. לשיר תרגומים רבים מאוד לעברית – ותרגום זה שומר על מרב תוכנו וסגולותיו המוזיקליות של הבית.